

Скорик Т.В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ОБНОВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Початок нового тисячоліття характеризується новою хвилею реформ системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів в Україні. Освітні новації обумовлені створенням єдиного освітнього простору вищої освіти, розвитком інформаційного суспільства та необхідністю формування готовності майбутніх учителів прискорити інформатизацію освіти, забезпечити її якість та мобільність, реалізувати компетентнісний підхід у освіті. Спостерігається тенденція підвищеної уваги до якості освіти, підготовки Нового вчителя для Нової української школи, здатного реалізувати власні спроможності у педагогічній діяльності, самореалізуватись у професії та допомогти зростанню Нової генерації успішних особистостей. В Концепції нової української школи вперше з'являється поєднання понять «успішний вчитель для нової української школи»[1], що документально закріплює за вчителем статус «успішності».

Реформування системи вищої педагогічної освіти нашої держави надає особливої уваги питанням якості підготовки вчителів. Основні завдання освітньої діяльності та педагогічної освіти вчителя в останній десятилітній період зумовлені пріоритетними напрямками, визначеними Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» (2016), «Концепцією Нової української школи» (2016), «Концепцією розвитку педагогічної освіти» (2018). Ці документи визначають як першочергові наступні завдання освіти: формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, виховання духовної культури особистості, утвердження принципів вселюдської моралі, розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов її самореалізації, формування у молоді вміння міжособистісного спілкування та підготовка до життя за ринкових відносин.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [2] визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрову і соціальну політику і складає основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, управління і фінансування, структури та змісту системи освіти. Розробка Національної стратегії розвитку освіти зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і

конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір.

Основні завдання Національної стратегії розвитку освіти: модернізація і розвиток освіти та науки повинні набути випереджального неперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються у світі й Україні; підвищення якісного рівня освіти має бути спрямоване на забезпечення економічного зростання країни та вирішення соціальних проблем суспільства, необхідних для подальшого навчання і розвитку особистості; якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства [2,с.10].

Розвиток освітньої галузі має спрямувати свої зусилля на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, вирішенні перспективних завдань сталого розвитку, серед яких низка завдань, пов'язаних зі змінами у підготовці вчителя: удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів системи освіти; підвищення їх управлінської культури; забезпечення економічних і соціальних гарантій педагогічним і науково-педагогічним, бібліотечним та іншим працівникам системи освіти, підвищення їх соціального статусу та престижу педагогічної професії [2, с.11]. У сфері вищої освіти одним із завдань реалізації означених напрямів є розроблення цілісної системи пошуку та відбору на навчання талановитої молоді, її наукового та професійного зростання і подальшого супроводження у кар'єрному рості [2, с.15]. Ці напрямки розвитку освіти вказують на посилення уваги держави до особистості вчителя, належного професійного відбору та підтримки професійного розвитку.

Одним із перших очікуваним результатом реалізації стратегії визначено: «Створення системи освіти нового покоління відповідно до вимог часу, що забезпечує повноту реалізації функції якісної освіти, випереджаючого загальноцивілізаційного розвитку людини, що перетворюється на провідний механізм відтворення суспільного інтелекту, науки і культури» [2, с.36]. Відповідно, зазначається, що одним із результатів реалізації національної стратегії є «підготовка та виховання педагогічних кадрів, здатних працювати на засадах інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, дитиноцентризму, власного творчого безперервного професійного зростання» [2, с.37].

Виходячи з мети освіти, визначеної в законодавчих документах О.Дубасенюк робить висновок про цілісний триєдиний розвиток особистості: 1) гармонійної особистості як трансцендентного суб'єкта; 2) громадянина як патріотичного суб'єкта; 3) компетентного фахівця як суб'єкта діяльності. «Це передбачає цілісний й комплексний розгляд зазначеного процесу, коли формування особистості, громадянина і фахівця мають вивчатися спільно у площині загальних методологічних принципів у контексті спільного вивчення й аналізу особистісної, ціннісно-ідеологічної і діяльнісної життєвих

сфер людини» [3,с.25]. Науковець пояснює складові процесу таким чином: формування особистості постає наріжним завдання професійної педагогічної освіти, оскільки в силу специфіки педагогічної професії "тільки особистість може виховати особистість"; формування громадянина означає актуалізацію ціннісно - патріотичного, суспільно-корисного компонента індивідуальної та суспільної свідомості, коли людина (педагог) перетворюється на суспільну істоту; формування компетентного фахівця – це формування педагога-майстра, що передбачає актуалізацію професійних якостей [3,с.27].

Цінною є думка В.Андрущенко, який окреслюючи потреби конституційного процесу у галузі освіти, зазначав: «Суспільство, яке бачить себе забезпеченим і щасливим, успішним і справедливим, стоїть перед завданням формування нового вчителя. Я розглядаю це завдання як предмет діяльності, насамперед, педагогічних університетів європейського простору»[4,с.11]. Академік зазначає важливість створення Асоціації (консорціуму) ректорів педагогічних університетів Європи та прийняття Звернення до парламентарів європейських країн (2011р.) щодо підтримки вчителя та педагогічної освіти, яка потребує мобілізації ресурсів та «впровадження ефективних технологій підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття»[4]. Проте головним у цьому процесі В.Андрущенко вважає «філософію і зміст тієї духовно-моральної платформи, на основі якої можна було б розгорнути означений процес» [4,с.13].

Проблема моделювання підготовки успішного вчителя на кожному етапі суспільного розвитку заслуговує особливої уваги і викликає численні дискусії. Здобуваючи вищу освіту майбутні вчителі мають усвідомити, що вони закладають фундамент для розвитку творчої, ініціативної, конкурентоспроможної та успішної особистості демократичного суспільства. Виховати учня з такими якостями може лише успішний вчитель, який сам є креативним, активним, мобільним та спроможним ефективно діяти в критичних ситуаціях. Лише такі якості вчителя можуть стати основою модернізації системи загальної освіти на засадах компетентнісного підходу. У зв'язку з оновленими вимогами до вчителя виникає об'єктивна необхідність розробки нових зразків кваліфікаційних характеристик випускників педагогічних закладів, які повинні містити вимоги до професійної готовності майбутнього вчителя реалізувати нову програму розвитку особистості школяра.

Особливість підготовки вчителя з позицій теоретичних моделей його індивідуальності, на думку О. Пехоти, полягає як раз в тому, що акцент переноситься із зовнішньої організації підготовки вчителя на її «внутрішню картину». Отже, з цієї моделі випливає, що майбутній учитель є суб'єктом індивідуального професійного розвитку, а сама підготовка здійснюється з позицій розвивального навчання, формування його особистісно-професійної «Я-концепції» [5, с.20].

На сьогодні значним надбанням є розробка професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020р.), який визначає трудові

функції вчителя, перелік необхідних загальних та професійних компетентностей, які уможливають реалізацію вчителем своїх трудових функцій. Професійний стандарт є основоположним документом, який визначає зміст професійної підготовки вчителів та сучасному етапі та окреслює вимоги до знань, умінь та навичок, які забезпечують відповідні компетентності майбутнього вчителя. Опис професійних компетентностей відповідно до кваліфікаційних категорій дозволить вчителям визначати критерії самооцінювання, а також оцінити професійну кваліфікацію вчителя та готовність до професійної діяльності у рамках певної кваліфікаційної категорії для проходження атестації та сертифікації.

Отже, сучасні тенденції професійної підготовки вчителя окреслені цілою низкою документів, які визначають зміст та вимоги до якості підготовки сучасного вчителя, спрямованість на підготовку інноваційного вчителя, професійно успішного, здатного реалізуватися у професії.

Список використаних джерел:

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154)
3. Дубасенюк О.А., Вознюк О. В. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир: Вид-во ЖДУім. І. Франка, 2011. 114 с
4. Андрущенко В.П. Потреба, можливість і реальність конституційного процесу у галузі освіти. *Вища освіта України №3 (додаток 1)-2012. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»*. Т1.642с. С.7-15.
5. Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика : навч. посіб. для вузов. вид. 2-е, переробл. і доп. Миколаїв : Іліон, 2009. 270 с, с. 20